

JAAR VERSLAG 2024

RCN Gerechtigheids & Democratie

INHOUD

VOORWOORD	2
STRATEGIE, VISIE EN THEMATISCHE PIJLERS	4
ONZE PARTNERS UIT HET MIDDENVELD	6
GERECHTELIJK RECHT	8
Prijs voor juridische integriteit: een erkenning voor inspirerende actoren	9
TRANSITIONAL JUSTICE	10
De bevolking informeren over rechtszaken op basis van universele jurisdictie: een uitdaging voor de sociale cohesie in Rwanda	11
Stereotypen over het koloniale verleden ontkrachten en begrijpen om de samenleving te hervormen	12
HERINNERINGSEDUCTIE EN KRITISCH BURGERSCHAP	14
Van het koloniale verleden tot hedendaagse strijd: pedagogisch dossier rond de film <i>Soundtrack to a Coup d'État</i>	15
Onderwijs over herinnering en samenleven: wanneer jonge Belgen zich openstellen voor Rwanda	16
MEERVOUDIG EN TRADITIONEEL RECHT	18
Naar een grotere erkenning van alternatieve vormen van conflictoplossing in Kasai (DRC)	19
TRANSFORMATIEF RECHT	20
Interview met mevrouw Maneho Bashali Célestine, dorpsvoofd van Bushuhe, gebied Masisi, Noord-Kivu (DRC)	21
Bewustwording door middel van kunst: theater ten dienste van gendergelijkheid in de regio Oriental, Marokko	22
KENNISCENTRUM	23
ONZE REKENINGEN, ONZE FINANCIËLE PARTNERS	24
ONS INTEGRITEITSBELEID	26
STEUN RCN G&D	27

VOORWOORD

Collectief weerstand bieden en handelen in een gepolariseerde en gefragmenteerde wereld

Gaza, Soedan, de Democratische Republiek Congo, Oekraïne... 2024 werd niet gekenmerkt door noemenswaardige vooruitgang in de richting van vrede; integendeel, het jaar toonde een toename van gewapende conflicten, massageweld en schendingen van het internationaal humanitair recht. Het aantal doden in gevechten en de gedwongen ontheemding als gevolg van geweld bereikte het hoogste niveau sinds de Tweede Wereldoorlog.

Deze gebeurtenissen vonden plaats in een internationaal klimaat dat steeds meer gepolariseerd is en snel verandert. De rivaliteit tussen grootmachten versterkt de breuklijnen binnen multilaterale relaties. Regionale machtsblokken komen op, en het “Mondiale Zuiden” stelt zijn strategische autonomie sterker dan ooit voorop. Daarbij neemt de invloed van het liberaal-democratische model en de rechtsstaat af. Die polarisatie is ook intern voelbaar: ze raakt alle lagen van desamenleving, verdeelt meningen, voedt identiteitscrisissen, het discours van uitsluiting en geweld tegen minderheden.

In deze context lijkt onze missie, die we al 30 jaar uitoefenen, relevanter dan ooit. Strijden voor gerechtigheid is niet enkel het recht doen gelden, maar ook menselijke veiligheid garanderen zodat mensen hun leven kunnen vormgeven zonder angst, nood of vernedering. Het is ook een collectieve betekenis opbouwen, dialoog herstellen, duurzame oplossingen vinden voor conflicten, en geweldspatronen doorbreken.

De tragische gebeurtenissen van het afgelopen jaar nodigen ons uit om na te denken over hoe we samen kunnen handelen in het licht van onderling verbonden wereldcrises om meer **inclusieve, veerkrachtige en vreedzame samenlevingen te bouwen**.

Bij RCN Gerechtigheid & Democratie (RCN G&D) werd 2024 gekenmerkt door een vernieuwde strategische aanpak. Samen met onze partners werkten we aan een 10-jarenstrategie, dat het resultaat is van een gestructureerd en participatief traject. Dit ambitieuze actieplan, gebaseerd op gedeelde waarden, bevestigt onze langetermijnvisie en verantwoordelijkheid ten opzichte van de aangrijpende veranderingen in onze samenleving. Het vormt ons collectieve kompas om op een coherente en impactvolle manier te reageren op de uitdagingen van een wereld in transitie.

Dit activiteitenverslag toont hoe de gedeelde ambities uit ons strategisch plan concreet worden gemaakt door lokale en nationale initiatieven in België, Marokko, Burkina Faso, Rwanda en de Democratische Republiek Congo.

Ondanks de verlamming en de systematische belemmeringen voor het handhaven van internationale vredes- en veiligheidsmechanismen, zijn er toch enkele belangrijke stappen gezet. De uitspraak van het Internationaal Gerechtshof in de zaak Zuid-Afrika vs. Israël, het lopende advies over de illegale bezetting van Palestijnse gebieden, en het hervatten van onderzoeken door het Internationaal Strafhof in de DRC, bevestigen opnieuw de centrale rol van het internationaal recht.

Dichter bij huis markeerde het arrest van het Brusselse Hof van Beroep van 2 december 2024, waarbij de Belgische staat werd veroordeeld voor misdaden tegen de menselijkheid, een historisch keerpunt in de erkenning van het leed van de slachtoffers van het zogenaamde “mulattenbeleid” tijdens de Belgische kolonisatie van Congo. Deze mijlpalen herinneren ons eraan dat recht alleen kan zegevieren met sterk politiek engagement, moed en onwrikbare institutionele coherentie.

Zonder voldoende financiële middelen riskeert het recht ineffectief te zijn, ongelijk toegepast te worden of in vraag gesteld te worden door burgers, die uiteindelijk hun vertrouwen in justitie verliezen – nochtans een fundament van de rechtsstaat. Op 20 maart 2024 werd dit zichtbaar toen Belgische gerechtelijke actoren, geconfronteerd met chronische onderfinanciering, massaal actie voerden voor een efficiënter en beter uitgerust rechtssysteem.

Ook ontwikkelingssamenwerking kende een historisch dieptepunt, met een daling van 7,1% binnen de OESO-landen. België vormt hierop geen uitzondering: een afbouw van 25% wordt de komende jaren verwacht.

Wij geloven niet dat dit onvermijdelijk is, maar dat het om politieke keuzes gaat die vragen oproepen over hoe we ontwikkelingssamenwerking anders kunnen vormgeven. In een onderling afhankelijke wereld is terugtrekking een gevaarlijke illusie en wij nodigen u uit om nieuwe wegen in te slaan om aan de toekomst te bouwen.

We kennen het patroon van polarisatie maar al te goed. Het moet doorbroken worden. Daarom slaan we alarm — maar vooral: we roepen op tot verzet. Verzet tegen onverschilligheid. Verzet tegen berusting. Verzet tegen de verleiding tot berusting en versnippering van de goede doelen.

We zijn er meer dan ooit van overtuigd dat gerechtigheid vandaag de dag nog steeds een daad van verzet is. We zullen met overtuiging en nederigheid blijven optreden om effectieve toegang tot het rechtssysteem te verdedigen, conflictpreventie te versterken, geweld te documenteren en het maatschappelijk middenveld te ondersteunen in hun legitieme strijd.

Samira GAZZAZ
Voorzitster

Joël PHALIP
Algemeen
Coördinator

STRATEGIE

Na een jaar van collectieve reflectie heeft RCN G&D zijn nieuwe tienjarenstrategie aangenomen. Wat moet je daarover weten en wat verandert er fundamenteel?

Waarom een nieuwe tienjarenstrategie?

In onze interventielanden blijft de behoefte aan gerechtigheid structureel groot, maar de kijk op gerechtigheid is veranderd, net als de verwachtingen van de justitiabelen. Wat vandaag de dag wordt gevraagd, is een dynamische rechtspraak die in staat is om leed te erkennen, geweld te benoemen en onrecht uit het verleden en het heden te herstellen. Een rechtspraak die samen met de betrokkenen wordt opgebouwd en meer ruimte biedt aan de behoeften van slachtoffers. Zonder de centrale rol van het rechtssysteem en de beslechting van geschillen door middel van het recht te ontkennen, is het opmerkelijk om te zien hoezeer de rechtsmiddelen in de loop der tijd zijn gediversifieerd en verrijkt. We spreken nu van herstelrecht, transformatief recht, transitional justice, mediatie...

De dekoloniale bewegingen stellen vragen bij de marginalisering van de traditionele en inheemse rechtssystemen door de kolonisatie en bij de plaats die aan juridisch pluralisme moet worden toegekend, aangezien er niet één enkele legitieme manier bestaat om het recht te interpreteren of recht te spreken. Onze organisatie sluit meer dan ooit aan bij deze ontwikkelingen. Ze streeft ernaar om de pluraliteit van het recht te benaderen vanuit het perspectief van de verwachtingen van de betrokken samenlevingen, met respect voor het juridische erfgoed van elk land. Ze ondersteunt initiatieven die erop gericht zijn deze rechtswegen op een coherente manier met elkaar te verbinden om zo bij te dragen aan veerkrachtigere en vreedzamere samenlevingen..

Wat maakt deze strategie anders dan die van de vorige tien jaar?

Deze strategie is opgebouwd rond 5 kernthema's: (1) Een gerechtelijk systeem dat evenwichtige antwoorden biedt op geweld en conflicten, met respect voor de mensenrechten en de rechtsstaat; (2) Een pluralistisch gerechtelijk systeem dat operationeel is en beter wordt erkend door de staten; (3) Gendergerelateerd geweld dat beter zichtbaar wordt gemaakt en collectief en holistisch wordt aangepakt; (4) Ondersteuning van transitional justice mechanismen bij massageweld.

(5) Herinneringseducatie en kritische burgerschap: Het verleden analyseren om het heden te begrijpen en samen een rechtvaardige en inclusieve toekomst op te bouwen.

De organisatie wil haar maatschappelijke verankering versterken door een speler te worden op het gebied van gerechtigheid in België, met een focus op gerechtigheid ten aanzien van het Belgische koloniale verleden. De nadruk ligt op meer solidariteit met samenlevingen die het slachtoffer zijn van internationale misdaden en die zich in een overgangsfase bevinden na autoritaire regimes, wat RCN G&D ertoe zal aanzetten om meer partnerschappen buiten het gebied van de Grote Meren te ontwikkelen. De logica van actie in coalities en netwerken zal ook worden versterkt, waarbij prioriteit wordt gegeven aan strategieën en directe initiatieven van maatschappelijke organisaties.

Hoe is deze strategie tot stand gekomen en wie werd erbij betrokken?

We hebben veel aandacht besteed aan het proces zelf, in lijn met onze waarden van pluralisme, kritische twijfel en onze dekoloniale visie op partnerschap. Bij elke stap van de strategievorming waren vertegenwoordigers van het bestuursorgaan en medewerkers van RCN G&D betrokken – zowel van het hoofdkantoor als uit de regionale kantoren.

De verschillende strategische assen zijn samen ontwikkeld met onze partnerorganisaties uit het maatschappelijk middenveld (CSO's), gebaseerd op hun thematische expertise. Deze reflectie, die een jaar duurde, werd begeleid door een externe partij die het proces structuur gaf, een frisse blik bood en zorgde voor een constructieve dialoog waarin diverse standpunten tot hun recht kwamen.

RCN G&D koos bewust voor de aanpak van de Theorie van Verandering (Theory of Change), om complexiteit te begrijpen en innovatievere strategieën te ontwikkelen.

Voor meer informatie, raadpleeg ons strategisch plan hier: https://rcn-ong.be/wp-content/uploads/2025/07/NL_Plan-strategie-2025-2034.pdf

VISIE

VOOR EEN INCLUSIEVE, MEERVOUDIGE EN CONTEXTGEBONDEN JUSTITIE, DIE DE RECHTSSTAAT EN DE MENSENRECHTEN WAARBORGT.

THEMATISCHE PIJLERS

GERECHTELIJK RECHT

Streven naar een functioneel en integer gerechtelijk systeem dat mensenrechten en de rechtsstaat respecteert.

MEERVOUDIG EN TRADITIONEEL RECHT

Het recht aanpassen aan culturele contexten en juridisch pluralisme verdedigen

HERINNERINGS-EDUCATIE EN KRITISCH BURGERSCHAP

Het verleden analyseren om het heden te begrijpen en een rechtvaardigere, inclusieve en vreedzame samenleving op te bouwen

TRANSITIONAL JUSTICE

Post-conflictmechanismen ondersteunen om antwoorden te bieden op sociale cohesie, vrede en verzoening.

TRANSFORMATIEF RECHT

De strijd voor sociale transformatie ondersteunen tegenover structureel geweld, en de onderliggende oorzaken aanpakken.

ONZE PARTNERS UIT HET MAATSCHAPPELIJK MIDDENVELD

België

Africapsud

**Ami, entends-tu ?
ASBL**

ASMAE asbl

CAL
Centre d'action
laïque

CCMES
Cri du coeur d'une
mère qui espère

CCLJ
Centre communautaire
laïc juif

Cité Miroir

DBA
Défi Belgique Afrique

**Echos
Communication**

**Entraide &
Fraternité**

**Institut
Louis
Joinet**

**La Libre
Belgique**

**Les Territoires
de la Mémoire**

Musée Belvue

Muyira

MWA
Move with Africa
- La Libre

Via Don Bosco

**Université Catholique
de Louvain**

**Université Libre
de Bruxelles**

**Universiteit
Gent**

Marokko

OAG 2000
Oujda Ain Ghazal

Burkina Faso

CINESDA
Centre International D'études
sociologiques et de droit
appliqué

DR Congo

COMEN
Congo Men's Network

UCOFEM
Union Congolaise des
Femmes des médias

FAT
Forum des Amis de
la Terre

ARAL
Arche d'Alliance

Rwanda

LAWYER OF HOPE

PAX PRESS

AMI
Association Modeste
et Innocent

TUBIBE AMAHORO

HAGURUKA

GERECHTELIJK RECHT

Werken aan een functioneel, integer en mensenrechtenrespecterend gerechtelijk systeem

RCN G&D zet zich in voor een meer evenwichtige gerechtelijke justitie, die de rechtsstaat en de mensenrechten respecteert. De organisatie hanteert een globale en systemische aanpak die zowel gericht is op degenen die verplichtingen hebben – zoals gerechtelijke en politiediensten – als op de rechthebbenden, namelijk de justitiabelen en het maatschappelijk middenveld. Deze dubbele aanpak stelt ons in staat om enerzijds de capaciteit van justitie-actoren te versterken en verantwoordelijkheidszin te bevorderen, en anderzijds burgers te versterken in hun kennis van en toegang tot hun rechten.

Concreet is RCN G&D op verschillende vlakken actief. Enerzijds werkt de organisatie aan de **verbetering van de interne mechanismen van gerechtelijke en politieke instellingen** om hun doeltreffendheid te versterken en tegelijkertijd misbruik en schendingen van de mensenrechten te verminderen. Dit gebeurt met name door middel van opleidingen, bewustmakingscampagnes en begeleiding van actoren in de justitiële sector, of door initiatieven voor het monitoren van detentiecentra. Anderzijds ondersteunt RCN G&D **burgerinitiatieven die tot doel hebben justitiabelen en gemeenschappen in staat te stellen hun rechten te verdedigen en weerbaar te zijn tegen misbruik.**

Door de dialoog tussen instellingen en het maatschappelijk middenveld te bevorderen, draagt de organisatie bij tot het creëren van invloedrijke fora voor een integerder en toegankelijker justitie.

Een belangrijk aandachtspunt van RCN G&D is **de strijd tegen corruptie** binnen het gerechtelijk systeem. De organisatie hanteert een vernieuwende aanpak die erin bestaat om figuren van integriteit binnen instellingen te ondersteunen en in de kijker te zetten. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan het bewustmaken van de bevolking over het belang van een mentaliteitsverandering tegenover de alledaagsheid van corruptie. Deze dubbele inzet – gericht op zowel institutionele actoren als op burgers – heeft tot doel om op langere termijn een maatschappelijke beweging op gang te brengen die streeft naar meer transparantie en een hersteld vertrouwen in justitie.

Op lange termijn draagt deze aanpak bij aan de opbouw van een maatschappelijke beweging voor transparantie en hernieuwd vertrouwen in justitie. Door systemische disfuncties aan te pakken en de betrokkenheid van burgers te vergroten, werkt RCN G&D mee aan de opbouw van een toegankelijke, doeltreffende en eerlijke justitie, gebaseerd op verantwoordelijkheid en gelijkheid.

PRIJS VOOR JURIDISCHE INTEGRITEIT: EEN ERKENNING VOOR INSPIRERENDE ACTOREN

Ondanks de endemische **corruptie** in de Democratische Republiek Congo zijn er binnen het gerechtelijk apparaat **individuele hierraan weerstand bieden**. Zij worden op verschillende niveaus onder druk gezet, omdat integriteit noch gewaardeerd wordt, noch beschouwd wordt als een fundamentele professionele waarde¹. In een systeem waarin corruptie wijdverspreid en genormaliseerd is, wordt een integere persoon niet bewonderd, maar eerder als naïef, inefficiënt of zelfs dom beschouwd door degenen voor wie corrupte praktijken de norm zijn geworden. De benadering van RCN G&D wil dit uitgangspunt doorbreken en **integriteit actief cultiveren als een essentiële waarde**. Dit gebeurt door het identificeren en ondersteunen van voortrekkers – mensen die overtuigd zijn van de noodzaak om weerstand te bieden aan corruptie. Deze personen fungeren als rolmodellen en zijn echte motoren van verandering. Zij tonen aan dat het mogelijk is om corruptie te weerstaan, met tastbare, meetbare successen op lokaal niveau.

Op 10 oktober 2024 vond aan het Institut National de Formation Judiciaire (Kinshasa) een prijsuitreiking plaats ter ere van tien voorbeeldige gerechtelijke actoren. Zij werden geselecteerd op basis van hun integriteit en hun inzet voor een eerlijke rechtspraak. Het evenement werd georganiseerd door RCN G&D, in samenwerking met de Hoge Raad voor de Magistratuur en Congolese middenveldorganisaties.

Van de tien winnaars ontving Marthe Fikilini Kankolongo, voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van Kinshasa/N'djili, de integriteitsprijs voor haar onverbreekelijke integriteit en onpartijdigheid. Ze ontving een diploma van verdienste en een integriteitsprijs, waarmee haar inzet om haar functie op ethische wijze uit te oefenen, zonder enige druk of corruptie, werd onderstreept.

Door deze inspirerende verhalen in de schijnwerpers te zetten, herinnerde de ceremonie eraan dat de **integriteit van gerechtelijke actoren een essentieel onderdeel is van het versterken van de rechtsstaat en het vertrouwen van burgers in het rechtssysteem**. Deze erkenning is niet alleen een symbolische onderscheiding, maar maakt deel uit van een **breder aanpak om de waarden van voorbeeldigheid en verantwoordelijkheid** binnen de gerechtelijke sector te bevorderen. Met dit initiatief hopen RCN G&D en zijn partners goede praktijken te promoten, maar ook andere professionals aan te moedigen om deze modellen van integriteit te volgen.

Deze ceremonie bracht een krachtige boodschap over: ethiek en integriteit zijn niet alleen principes, maar concrete vereisten om een geloofwaardige en onpartijdige rechtspraak te garanderen.

Marthe Fikilini,
voorzitter van de
rechtbank van eerste
aanleg van N'Djili
(Kinshasa)

¹Sociaal-antropologische studie over corruptiepraktijken in de gerechtelijke sector in de DRC, Fairlie Chappuis, RCN Gerechtigheid & Democratie, juni 2023.

TRANSITIONAL JUSTICES

Reageren op massageweld om verzoening, samenleven en het voorkomen van het niet-herhalen mogelijk te maken

Samenlevingen die geconfronteerd worden met massageweld moeten de wonden en onrechtvaardigheden uit het verleden aanpakken om verzoening te bevorderen, de sociale banden te herstellen en nieuw geweld te voorkomen. Transitional justice biedt een antwoord op massale misdaden, autoritaire regimes en systematische schendingen van de mensenrechten, om de sociale banden te herstellen en een gemeenschappelijke toekomst op te bouwen. Deze overgangsfase wordt begeleid door **voortdurend evoluerende mechanismen en praktijken**, die in vele vormen worden toegepast en worden aangepast aan de specifieke kenmerken van elke context, om beter tegemoet te komen aan de verwachtingen van de slachtoffers.

RCN G&D zet zich in om **deze processen te begeleiden met het oog op verzoening en het voorkomen van toekomstig massageweld**, zowel in postconflict- of conflictcontexten als in de context van het Belgische koloniale verleden. RCN G&D ondersteunt de documentatie van dit massageweld door de oorzaken en gevolgen ervan in kaart te brengen, om deze kennis te verspreiden binnen de getroffen samenlevingen.

In 2024 hebben RCN G&D en haar partners hun **sensibiliserings- en informatieactiviteiten** voortgezet met betrekking tot de rechtszaken op basis van universele jurisdictie die in Europa plaatsvinden, met name die met betrekking tot de genocide op de Tutsi

Daarnaast heeft de organisatie haar samenwerking met de Université Libre de Bruxelles en de Université Catholique de Louvain voortgezet voor de vierde editie van het interdisciplinair en universitair certificaat in transitional justice. Zo wordt de opleiding van veldactoren versterkt en worden good practices verder verspreid.

RCN G&D heeft ook haar reflectie over het Belgische koloniale verleden verdiept, onder meer door het organiseren van een conferentie over de koloniale wortels van de genocide op de Tutsi. Deze activiteit maakt deel uit van een bredere benadering die gericht is op het analyseren van het historisch koloniaal geweld, de verbanden met mechanismen van uitsluiting, hun actuele gevolgen en hun erkenning in de publieke ruimte.

DE BEVOLKING INFORMEREN OVER RECHTSZAKEN OP BASIS VAN UNIVERSELE JURISDICTIE: EEN UITDAGING VOOR DE SOCIALE COHESIE IN RWANDA

De rechtszaken die verband houden met de genocide op de Tutsi worden in Europa voortgezet, maar zijn vaak weinig bekend bij de getroffen bevolkingen en bij Rwandezen in het algemeen. Om dit gebrek aan informatie aan te pakken, ondersteunt RCN G&D haar partners bij het organiseren van informatiesessies om deze procedures dichter bij de betrokken gemeenschappen te brengen.

Primitive Mujawayezu, overlevende van de genocide en afkomstig uit Nyanza, getuigt over de impact van deze sessies op haarzelf en haar gemeenschap

Wat motiveerde u om aan deze informatiesessies deel te nemen?

Ik heb de genocide overleefd en verloor daarbij veel familieleden, onder wie mijn vader. Wat mij motiveerde om deel te nemen aan deze sessies, was de drang om de waarheid te kennen, vooral over de moord op mijn vader. Daarnaast wilden we weten of Biguma [Philippe Manier] daadwerkelijk vervolgd werd voor zijn rol in de genocide, of hij ter verantwoording werd geroepen voor wat er is gebeurd, en of we echt gerechtigheid zouden krijgen.

Kunt u uw ervaring tijdens deze sessies beschrijven?

Persoonlijk hebben deze informatiesessies mij erg geholpen. Ik heb veel geleerd over hoe het Franse gerechtshof werkt dat deze mensen heeft berecht, en ik begrijp nu waarom ze Biguma [Philippe Manier] niet hebben uitgeleverd om berecht te worden op de plaats van zijn misdaden.

Hoe voelde u zich na het bijwonen van deze sessies?

Ze gaven me meer vertrouwen. Ik dacht altijd dat onze mensen wreed waren afgeslacht en dat de belangrijkste verantwoordelijken nooit vervolgd werden. Ik dacht dat we nooit gerechtigheid zouden krijgen.

Heeft deze informatie uw kijk op gerechtigheid in verband met de genocide veranderd?

Deze gesprekken hebben ons geholpen. Ze hebben onze harten verlicht. Mijn visie op gerechtigheid, vooral gerechtigheid die door buitenlandse landen wordt uitgeoefend – zoals Frankrijk, dat het regime heeft gesteund dat de genocide pleegde – is veranderd. Dit proces heeft ons blij gemaakt, want we hebben gerechtigheid gekregen. Het toont aan dat, zelfs na al die jaren, gerechtigheid mogelijk is.

Welke impact hadden deze sessies volgens u op uw gemeenschap?

Deze dialogen waren erg nuttig voor de gemeenschap. Niet alleen hebben de overlevenden van de genocide beseft dat er gerechtigheid kwam, maar ook het bredere publiek heeft geleerd dat wie onschuldig bloed vergiet, daar uiteindelijk verantwoording voor moet afleggen. Bovendien dachten veel mensen dat wanneer een familielid een misdrijf pleegt, de hele familie daarvoor gestraft wordt. Dankzij deze informatiesessies begrijpen mensen nu dat een individu gestraft wordt voor de misdaad die hij of zij heeft begaan – dat schuld individueel is.

Interview afgenomen in 2024 door Gérard Manzi – Projectverantwoordelijke voor Justice & Mémoire bij PAX PRESS, partnerorganisatie van RCN G&D in Rwanda.

STEREOTYPEN OVER HET KOLONIALE VERLEDEN ONTKRACHTEN EN BEGRIJPEN OM DE SAMENLEVING TE HERVORMEN

In 2024 zette RCN G&D zijn engagement voort om het bewustzijn rond de uitdagingen van het Belgische koloniale verleden te vergroten. Om stereotypen en vooroordelen te ontkrachten, wil ons werk ook de onrechtvaardigheden en het geweld zichtbaar maken die dit verleden heeft veroorzaakt en nog steeds in stand houdt. **Ons doel: een kritische reflectie stimuleren over de manier waarop we de gevolgen van dit gemeenschappelijke verleden kunnen erkennen en herstellen, om zo een rechtvaardige en inclusieve samenleving te kunnen heropbouwen.**

Deze aanpak past voor ons in een logica van transitional justice, omdat hij erop gericht is de voorwaarden te scheppen voor een duurzame sociale transformatie op basis van herinnering, waarheid, verantwoordelijkheid en herstel. Voor ons is transitional justice niet alleen van toepassing in contexten na gewapende conflicten; het kan ook worden beschouwd als een relevant kader om samenlevingen te begeleiden die het erfgoed van het kolonialisme willen aanpakken, historisch onrecht willen herstellen, verantwoordelijkheden willen erkennen

en sociale banden willen herstellen op basis van gelijkheid, rechtvaardigheid en de rechtsstaat.

Door de mechanismen van dominantie, de uitgewiste verhalen en de discriminatie die we uit het koloniale verleden hebben geërfd, aan het licht te brengen, creëren we de voorwaarden voor een collectieve transformatie die gepaard gaat met erkenning, responsabilisering en het terugwinnen van herinneringen door degenen die ervan zijn beroofd.

Dit houdt ook in dat de fundamenteën van machtsverhoudingen en sociale constructies die vandaag de dag nog steeds ongelijkheid en uitsluiting in stand houden, ter discussie worden gesteld. Een dergelijke aanpak heeft tot doel verder te gaan dan symbolische genoegdoening en een concrete verandering teweeg te brengen in mentaliteit, instellingen en collectieve verbeelding.

In veel postconflictsituaties bieden overgangsrechtbanken een reeks mechanismen – juridisch, institutioneel, symbolisch – om de gevolgen van grootschalig geweld aan te pakken. Deze mechanismen omvatten met name **herdenkingsprocessen** die voor ons niet beperkt blijven tot de plicht om te herdenken, maar worden beschouwd als een voorwaarde voor gerechtigheid. Ze maken het mogelijk om **ruimte te creëren voor gemarginaliseerde herinneringen**, de dominante verhalen ter discussie te stellen en de basis te leggen voor een meer inclusief gemeenschappelijk verhaal. Het koloniale verleden herdenken betekent niet dat de geschiedenis wordt bevroren, maar dat ze wordt ingezet als **hefboom voor collectieve transformatie**: verantwoordelijkheden erkennen, lang onderdrukte stemmen laten horen, bruggen slaan tussen verleden en heden om de diepere oorzaken van uitsluiting en onrechtvaardigheid aan te pakken. Dit herinneringswerk is ook een **preventiemiddel**: het maakt het mogelijk om de mechanismen te begrijpen die hebben geleid tot massaal geweld – bijvoorbeeld in Rwanda – om ze vandaag de dag beter te kunnen ontmantelen, hier en elders.

Met dit in het achterhoofd hebben we op 16 oktober 2024 een conferentie georganiseerd met als titel "Van koloniaal geweld tot de genocide op de Tutsi's: historische stereotypen ontcrachten om een gemeenschappelijke toekomst (her)op te bouwen". Dit evenement vond plaats in het kader van de herdenking van 30 jaar genocide tegen de Tutsi's en had tot doel de historische roots van deze tragedie te analyseren door de rol van de Belgische kolonisatie in het ontstaan van "etnische" verdeeldheid in Rwanda te onderzoeken. We hadden de eer om **Dr. Dantès Singiza**, historicus en specialist in Rwanda, en **Samuel Ishimwe**, regisseur van de film *Reclaiming History: Colonial Roots of the Genocide in Rwanda*, te mogen verwelkomen. Zij beantwoordden vragen van **Carole Karemera**, kunstenares en directrice van het Ishyo Arts Centre. Op basis van historisch onderzoek en archiefdocumenten analyseerden de sprekers hoe het Belgische koloniale beleid de Rwandese samenleving heeft versnipperd en legden ze bepaalde dynamieken uit die tot de genocide hebben geleid. Naast de historische feiten ging de discussie ook over de noodzaak

om deze herinnering door te geven aan nieuwe generaties om te voorkomen dat mechanismen van ontmenselijking en haat zich opnieuw voordoen.

Een aanpak die wordt voortgezet in een reeks podcasts

Om de tijdens deze conferentie aangevatte reflectie te verdiepen en toegankelijk te maken voor een breder publiek, heeft RCN G&D een reeks **podcasts gelanceerd waarin de verbanden tussen het Belgische koloniale verleden en de dynamiek van massaal geweld in Rwanda** worden onderzocht. De eerste twee afleveringen zijn al beschikbaar en bieden een historisch en kritisch perspectief op de thema's die tijdens de conferentie aan bod kwamen.

Beluister de eerste twee afleveringen hier: <https://on.soundcloud.com/QAKFfbRlpkMCQ8Ks1O>

HERINNERINGSEDUCTIE EN KRITISCH BURGERSCHAP

Bij RCN G&D past ons engagement voor herinneringseducatie in een streven naar **sociale transformatie en individuele en collectieve emancipatie**. Het gaat niet alleen om het herinneren van het verleden, maar ook om het benoemen van historische onrechtvaardigheden en het begrijpen van de gevolgen daarvan in het heden, om zo hier en elders rechtvaardige relaties herop te kunnen bouwen.

Via onze activiteiten in de klas, vormingen, uitwisselingen tussen jongeren, studiereizen en het creëren van educatieve tools, streven we naar de ontwikkeling van een **kritisch burgerschap**: een burgerschap dat de dominante verhalen in vraag stelt, met name door het koloniale verleden te koppelen aan het onrecht van vandaag. Deze aanpak opent perspectieven op het vlak van herstel, verzet, rechtvaardigheid en sociale cohesie.

In dit kader werken we specifiek aan de erfenis van het Belgische koloniale verleden, in het bijzonder aan het geweld en de machtsverhoudingen die het heeft voortgebracht.

Dit herinneringswerk is niet bedoeld om schuldgevoelens aan te wakkeren, maar om ruimte te bieden voor het **ontkrachten van hardnekkige stereotypen**. Het maakt het ook mogelijk om de structurele ongelijkheden die het blijft voortbrengen zichtbaar te maken en de huidige vormen van uitsluiting in vraag te stellen.

Op dezelfde manier maakt deze kritische benadering het mogelijk om, in het kader van onze activiteiten op het gebied van wereldburgerschapseducatie (WBE), het begrip 'solidariteit' in vraag te stellen, met name wanneer het in een eenzijdig kader wordt toegepast, van het "Noorden" naar het "Zuiden". Door de historische verantwoordelijkheden in verband met de kolonisatie te belichten en de daaruit voortvloeiende machtsverhoudingen te analyseren, willen we binnen de samenleving de ontwikkeling stimuleren van een burgerschap dat verder gaat dan 'gewone solidariteit' en deel uitmaakt van een dynamiek van collectieve verantwoordelijkheid en historische rechtvaardigheid.

SOUND TRACK *to a* COUP d'ÉTAT

VAN HET KOLONIALE VERLEDEN TOT HEDENDAAGSE STRIJD: PEDAGOGISCH DOSSIER ROND DE DOCUMENTAIRE *SOUNDTRACK TO A COUP D'ÉTAT*

Soundtrack to a Coup d'État, van de Belgische regisseur Johan Grimonprez, kwam uit in 2024 en werd genomineerd voor de Oscars in 2025. De film analyseert de politieke en culturele context van de 'onafhankelijkheid' van Congo in 1960. De film belicht de strijd voor dekolonisatie en de politieke intriges waarbij de Verenigde Staten en de Belgische monarchie betrokken waren, waarbij gebruik werd gemaakt van cultuur, individuen en de publieke opinie.

RCN G&D werd door distributeur Imagine, in opdracht van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking (DGD), gevraagd om een pedagogisch dossier rond deze film te creëren, in samenwerking met J.E.F (Jeugd & Film), verantwoordelijk voor het cinematografische luik. Dit initiatief past volledig in het streven van RCN G&D om **jongeren de middelen te geven om het koloniale verleden kritisch te bevragen**, door educatieve tools rond dit thema te ontwikkelen.

RCN G&D concentreerde zich op de analyse van de inhoud van de film en focuste daarbij op drie thematische assen:

- Congo-België: van kolonisatie tot "onafhankelijkheid"
- Gender en verzet
- De Amerikaanse burgerrechtenbeweging

Elk hoofdstuk is onderverdeeld in subthema's, waardoor leerlingen belangrijke fragmenten uit de film kunnen analyseren aan de hand van discussievragen. Als aanvulling op de film worden andere audiovisuele leermiddelen gebruikt om de behandelde begrippen te illustreren en te verdiepen. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een pedagogische oefening om de reflectie over het algemene thema verder te verdiepen.

In het hoofdstuk **Congo-België** onderzoeken de leerlingen de betekenis van kolonisatie en dekolonisatie aan de hand van fragmenten uit de film, zoals over de dag van de "onafhankelijkheid" van Congo, de toespraak van koning Boudewijn en die van Patrice Lumumba. De reflectie wordt voortgezet door de wortels van systemisch racisme te onderzoeken en de racistische toespraken van Belgische politici uit die tijd te vergelijken met de getuigenissen van Patrice Lumumba, om beter te begrijpen hoe deze historische logica vandaag de dag nog steeds bepaalde uitingen van racisme voedt.

Het hoofdstuk **Gender en verzet** onderzoekt de verschillende vormen van verzet en benadrukt de rol van vrouwen in de dekoloniale strijd. Het behandelt onder meer de bijdragen van Andrée Blouin, vrouwenrechtenactiviste en hoofd protocol van Patrice Lumumba.

Ten slotte contextualiseert het hoofdstuk **De Amerikaanse burgerrechtenbeweging** het belang van deze beweging en stelt het haar emblematische figuren voor, met name Malcolm X, waarbij het verband met de dekolonisatie van de Afrikaanse landen in perspectief wordt geplaatst. Dit hoofdstuk onderzoekt ook de hedendaagse voortzettingen van deze strijd, met aandacht voor de Black Lives Matter-beweging en haar impact in Europa en België.

Na de publicatie van het pedagogisch dossier in september 2024 begeleidde RCN G&D verschillende filmdebatten in het kader van het Waterloo Historical Film Festival, waardoor bijna 400 leerlingen uit Waals-Brabant konden debatteren over de kwesties die in de film aan de orde werden gesteld. Het pedagogisch dossier is beschikbaar op de website van RCN G&D via de volgende link: <https://rcn-ong.be/nl/soundtrack-to-a-coup-detat-pedagogisch-dossier/>

ONDERWIJS OVER HERINNERING EN SAMENLEVEN: WANNEER JONGE BELGEN ZICH OPENSTELLEN VOOR RWANDA

Tijdens het schooljaar 2023-2024 heeft RCN G&D een project rond burgerschap en herinnering opgezet met middelbare scholieren, inclusief een studiereis naar Rwanda. In het kader van het initiatief *Move with Africa* van La Libre Belgique, in samenwerking met zes ngo's (Defi Belgique Afrique, Entraide & Fraternité, Africapsud, Asmae, Iles de Paix en Via Don Bosco), nodigde RCN G&D jongeren uit om na te denken over de mechanismen die leiden tot massengeweld, door hen bewust te maken van de geschiedenis van Rwanda en de genocide op de Tutsi's in 1994, met **dialogoog en sociale cohesie** als rode draad.

Dertien leerlingen van het Collège des Étoiles in Haren, tussen 15 en 19 jaar oud en afkomstig uit acht verschillende nationaliteiten, namen deel aan deze ervaring, die de diversiteit van Brussel, de op één na meest kosmopolitische stad ter wereld, belichaamde.

Het project bleef niet beperkt tot de reis: het omvatte ook activiteiten in de klas, een bezoek aan de tentoonstelling Rwanda '94, een voorbereidingsweekend en een afsluitende dag met de andere groepen van Move with Africa.

Ter plaatse kregen de Belgische jongeren dankzij het team van RCN G&D Rwanda en onze partner Association Modeste & Innocent een uitstekende begeleiding. Ze bezochten verschillende herinneringssites, waaronder die van Murambi, gingen in gesprek met leeftijdsgenoten van drie verschillende scholen in de regio Butare en ontmoetten een verzoeningsgroep voor een uitwisseling met overlevenden en voormalige gevangenen die veroordeeld waren in het kader van de genocide. Jongeren uit de Rwandese gemeenschap begeleidden hen tijdens bepaalde activiteiten, wat leidde tot verrijkende uitwisselingen over hun respectieve culturen, waarden en dagelijks leven.

Deze reis heeft een diepe indruk gemaakt op de deelnemers. Ze hebben hierdoor een beter begrip gekregen van de geschiedenis van Rwanda en verbanden kunnen leggen met hun eigen realiteit in Brussel, waar sociale cohesie ook een uitdaging is.

Tijdens de verschillende fasen van het project werden de **leerlingen zich bewust van de mechanismen die leiden tot massageweld**, met name de stereotypen en discriminatie waarmee zij zelf dagelijks worden geconfronteerd.

“We hebben begrepen wat er in Rwanda is gebeurd. We hebben ingezien welke mechanismen tot de genocide hebben geleid en dat dit soort mechanismen ook om ons heen bestaan. Dat simpele vooroordelen en stereotypen zeer ernstige gevolgen kunnen hebben. Dat mensen tijdens een genocide niet meer dezelfde zijn en dingen kunnen doen waarvan ze nooit hadden gedacht dat ze daartoe in staat waren.”

Ondanks de uitdagingen die inherent zijn aan een dergelijk project, hebben we veel geleerd, waardoor deze ervaring een onbetwistbaar succes is geworden. De feedback van de deelnemers, zoals die tot uiting kwam in de evaluaties en in hun afsluitende brieven, getuigt van een grote tevredenheid en een aanzienlijke persoonlijke en collectieve groei.

Dankzij deze ervaring in Rwanda, de voorbereiding vooraf en de follow-up achteraf hebben de leerlingen kennis, vaardigheden en burgerlijke waarden ontwikkeld die essentieel zijn voor de **opbouw van een rechtvaardigere en solidairdere wereld.**

MEERVOUDIG EN TRADITIONEEL RECHT

Het recht aanpassen aan innovatieve benaderingen en juridisch pluralisme verdedigen.

RCN G&D ondersteunt de integratie en erkenning van gewoonterecht en alternatieve vormen van conflictoplossing (MARC) in het overheidsbeleid op het gebied van justitie, door een pragmatische en dekoloniale benadering te hanteren. De organisatie erkent de diversiteit en creativiteit van rechtspraktijken over de hele wereld en bevordert de uitwisseling tussen actoren uit verschillende contexten om de dominante modellen in vraag te stellen en oplossingen te promoten die zijn aangepast aan de lokale realiteit. Formele rechtssystemen, die vaak zijn gebaseerd op externe modellen, kunnen voor bepaalde bevolkingsgroepen namelijk ontoegankelijk, duur of zelfs onwettig lijken. Daarentegen wordt vaak een beroep gedaan op traditionele rechtsinstanties – zoals gemeenschapsraden, lokale bemiddelaars of traditionele autoriteiten – vanwege hun nabijheid, hun snelle optreden en hun culturele verankering. Het is echter van essentieel belang om alert te blijven op de beperkingen van deze praktijken, met name wat betreft de eerbiediging van de rechten van vrouwen en kwetsbare groepen.

RCN G&D zet zich in voor de totstandkoming en versterking van pluriforme rechtssystemen die: (1) de beginselen van de rechtsstaat en de mensenrechten eerbiedigen en tegelijkertijd juridisch pluralisme en lokale bijzonderheden waarderen; (2) toegankelijk en doeltreffend zijn, om een lokale rechtspraak te garanderen die beantwoordt aan de behoeften van de bevolking; (3) erkend en ondersteund worden door de staten om de samenhang tussen de verschillende rechtssystemen te waarborgen.

Om deze doelstellingen te bereiken, hanteert RCN G&D een strategie die op drie pijlers rust: (i) **het versterken van de positie van justitiabelen en gemeenschappen;** (ii) **het versterken van de capaciteiten van MARC-actoren;** (iii) **het erkennen en integreren van MARC's in de nationale rechtssystemen.** RCN G&D implementeert deze benaderingen door middel van concrete initiatieven, zoals het creëren van bruggen tussen het gewoonterecht en de officiële rechtbanken in de DRC, of de ondersteuning van de Abunzi-comités in Rwanda, die een reëel alternatief vormen voor de klassieke rechtspraak.

NAAR EEN GROTERE ERKENNING VAN ALTERNATIEVE VORMEN VAN CONFLICTOPLOSSING IN KASAÏ (DRC)

Op 5 en 6 december 2024 organiseerde RCN G&D, in samenwerking met Advocaten Zonder Grenzen en onze Congolese partners in Tshikapa, in de provincie Kasaï, een provinciale dialoog over alternatieve vormen van conflictoplossing (MARC). Dit evenement bracht 65 deelnemers uit verschillende hoeken samen – politieke en administratieve autoriteiten, magistraten, traditionele leiders, advocaten, leden van het maatschappelijk middenveld en vertegenwoordigers van instellingen – met een gemeenschappelijk doel: **de samenwerking tussen traditionele en institutionele rechtspraak versterken.**

Deze dialoog, die plaatsvond in het kader van het Programma ter ondersteuning van de hervorming van het rechtssysteem (PARJ2), maakte het mogelijk om de uitdagingen aan te pakken die verband houden met de samenhang tussen gewoonterecht en positief recht, en tegelijkertijd de goede praktijken op het gebied van MARC onder de aandacht te brengen. De erkenning en formalisering van deze mechanismen vormen een passend antwoord op de uitdagingen op het gebied van toegang tot de rechter in een context waarin de traagheid en complexiteit van gerechtelijke procedures een effectieve beslechting van geschillen kunnen belemmeren.

De opening van de werkzaamheden door de vice-gouverneur onderstreepte het belang dat de lokale autoriteiten aan deze initiatieven hechten. Verschillende vooraanstaande sprekers, waaronder de deken van Kasaï en vertegenwoordigers van de Hoge Raad voor de Magistratuur, benadrukten de centrale rol van advocaten en magistraten bij het versterken van de banden tussen de verschillende vormen van conflictoplossing.

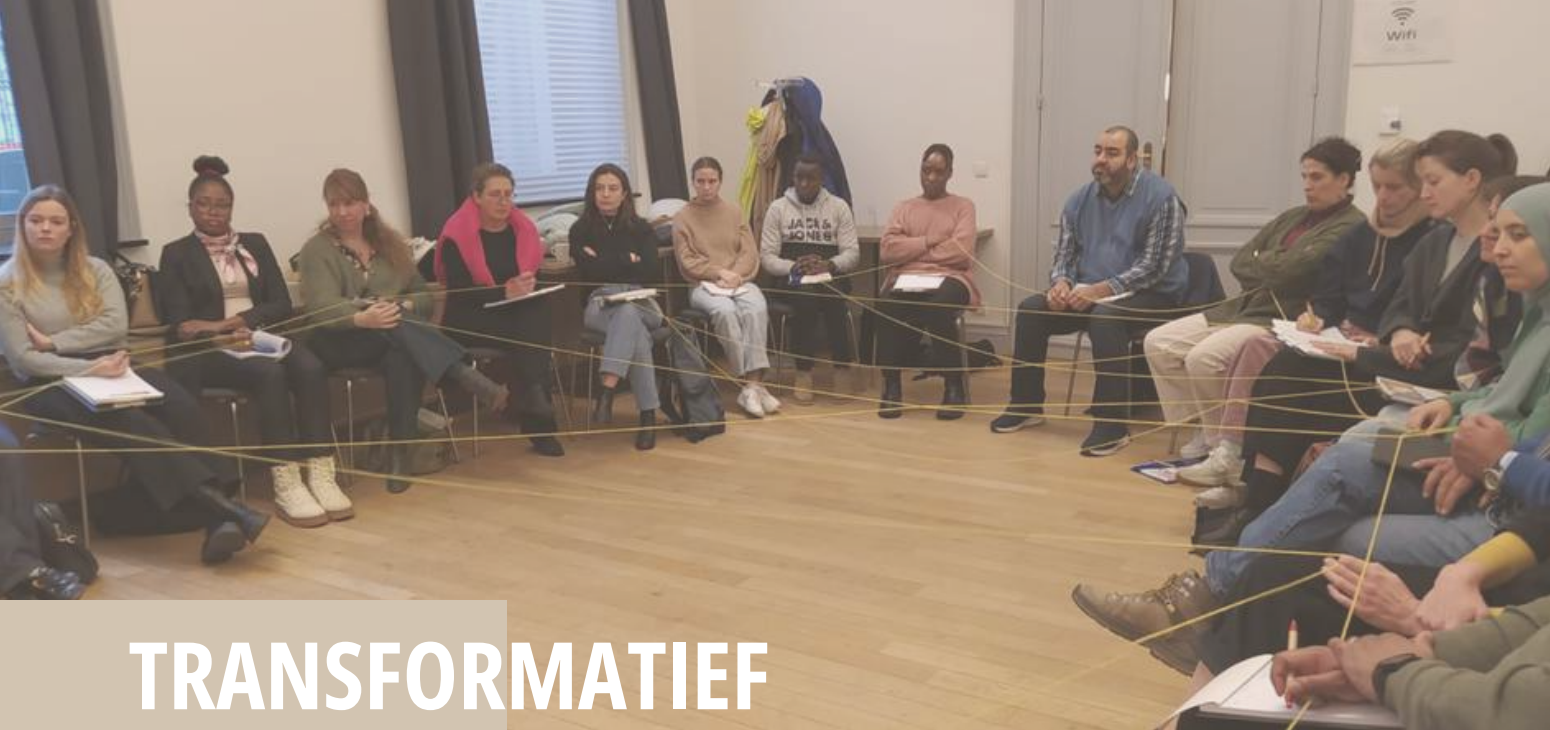
Tegelijkertijd benadrukten de traditionele leiders hun inzet voor sociale cohesie en pleitten zij voor een betere erkenning van traditionele rechtspraak.

Uit de discussies bleek dat er behoefte is aan nauwere samenwerking tussen de formele rechtbanken en de traditionele instanties, met name wat betreft de procedure voor de homologatie van minnelijke schikkingen en het onderscheid tussen civiele en strafzaken. Tijdens participatieve workshops werden ook concrete verbeterpunten geïdentificeerd, waaronder de formalisering van de processen-verbaal van de beslissingen van de traditionele leiders en de versterking van de capaciteiten van lokale actoren op het gebied van vreedzame geschillenbeslechting.

Na twee dagen van intensieve discussies werden aanbevelingen geformuleerd om een betere synergie tussen de verschillende actoren in de rechtspraak te garanderen en een grotere sociale stabiliteit te waarborgen. De erkenning van de MARC's door de staat, de versterking van de follow-upmechanismen en de invoering van geharmoniseerde praktijken werden aangemerkt als essentiële hefboomen om de doeltreffendheid van deze mechanismen te versterken.

Door deze uitwisselingen aan te moedigen en innovatieve benaderingen te bevorderen, bevestigen RCN G&D en zijn partners opnieuw hun engagement voor een rechtssysteem dat toegankelijker is en beter is aangepast aan de lokale realiteit. Dit initiatief, dat deel uitmaakt van een bredere hervorming van de justitiële sector, werd in de loop van het jaar ook overgenomen in de provincies Noord-Kivu, Ituri en Equateur, met het oog op een nationale conferentie in 2025.

TRANSFORMATIEF RECHT

De structurele oorzaken van systemisch geweld aanpakken.

RCN G&D beschouwt systemisch geweld als vormen van **geweld die geworteld zijn in machtssystemen** (gendergerelateerd geweld, discriminatie van minderheden, enz.), die gekenmerkt worden door het feit dat ze onzichtbaar of gebagatelliseerd worden, dat de betrokken individuen of groepen in ondergeschikte posities worden geplaatst, waardoor ze hun stem en meer in het algemeen hun handelingsvermogen verliezen en hun ondergeschikte positie internaliseren.

De problematiek van dit geweld begint niet bij de individuele strafbare handeling, maar vindt zijn oorsprong in de sociale, gemeenschaps- en institutionele omstandigheden die het mogelijk hebben gemaakt. Afhankelijk van de context is de reactie van de justitiële actoren (staats- of niet-staatsactoren) vaak inadequaat, ontoereikend of zelf een bron van geïnstitutionaliseerd geweld.

RCN G&D promoot hier een zogenaamde transformatieve rechtspraakbenadering die gericht is op collectieve en holistische oplossingen, waarbij op verschillende niveaus actie moet worden ondernomen: (1) **ondersteuning** van het slachtoffer, zijn of haar veiligheid en zelfbeschikking; (2) **verantwoordelijkheid** van de dader en gedragsverandering; (3) **veranderingen in de gemeenschap** ten gunste van niet-onderdrukkende en geweldloze waarden en praktijken; (4) **structurele of institutionele veranderingen** van de omstandigheden die het letsel mogelijk maken.

Er wordt vandaag de dag prioritaire aandacht besteed aan gendergerelateerd geweld, met name in Marokko en de DRC, waar RCN G&D langdurige partnerschappen heeft ontwikkeld.

INTERVIEW MET MEVROUW MANENO BASHALI CÉLESTINE, DORPSHOOFD VAN BUSHUHE, GEBIED MASISI, NOORD-KIVU (DRC)

*In de DRC ondersteunt RCN G&D zijn partner Congo Men's Network (COMEN) bij het **bevorderen van positieve mannelijkheid** door gemeenschappen, mannen en met name dorpschefs te betrekken bij de preventie van en reactie op gendergerelateerd geweld. Dankzij deze verschillende acties bij doelgroepen in de Masisi-gebieden zijn er veranderingen waarneembaar: vrouwen durven meer een assertieve rol op te nemen binnen hun gemeenschap, met name op het gebied van conflictoplossing.*

Ik ben Maneno Bashali Célestine. **Ik kom uit een familie van traditionele leiders.** Mijn vader was het traditionele hoofd van ons dorp. Volgens de traditie krijgt alleen de oudste broer van het gezin de macht geërfd. Maar sinds mijn dorp deelneemt aan verschillende trainingen over positieve mannelijkheid, georganiseerd door COMEN, is de mentaliteit langzaam aan het veranderen. Er zijn verschillende opleidingen geweest om het **leiderschap van vrouwen te versterken** en de positie van vrouwen binnen de gemeenschap te verbeteren.

Toen mijn vader overleed, heb ik me daarom kandidaat gesteld om de opvolger van mijn vader te worden. De familie is bij elkaar gekomen en heeft de leden geselecteerd die mijn vader kunnen vervangen. Uiteindelijk, na een verhitte discussie, stelde de familie voor dat een vrouw zich kandidaat zou stellen voor de opvolging en schreef ze een brief om deze overdracht voor te stellen aan de groepsleider (dit is de traditionele leider van de groep, het hoogste niveau in het dorp, die de benoemingen voor de opvolging goedkeurt, na bekrachtiging door de Mwami (koning), het hoofd van het stamhoofd).

“Zo werd ik de eerste vrouwelijke chef van mijn dorp.”

Zodra ik dorpschefe werd, nam de gemeenschap dit nieuws goed op. De mannen hadden wat tijd nodig om deze beslissing te accepteren. Vandaag zijn ze trots op mijn manier van besturen. In werkelijkheid gaven ze de voorkeur aan mijn manier om de veiligheidssituatie en de dossiers waarvoor ik verantwoordelijk ben, aan te pakken. Mijn vader was autoritair. Soms kwamen mensen naar mijn vader toe en vertrokken ze weer zonder een oplossing te vinden.

Ze waren soms bang omdat ze wisten dat mijn vader hen extra kosten zou vragen (administratiekosten die in natura werden betaald, met een kruik bier of een stuk gevogelte). Sinds ik aan de macht ben, voelen de mensen zich meer op hun gemak. Ik vraag geen kosten.

Als ik een dossier ontvang, organiseer ik een rondetafelgesprek met mijn adviseurs, de 'Bashamuka' (wijzen), we bespreken het probleem en zoeken vervolgens samen met de partijen naar oplossingen. Dat doen we gratis.

In mijn dorp zijn er nu vrouwelijke Kapita (dorpsbewoners die administratieve functies bekleden op het meest gedecentraliseerde niveau). Mijn dorp telt vier notabelen en elke notabele omvat nu ook vrouwen. Dit toont aan dat vrouwen nu bereid zijn om verantwoordelijke functies te bekleden en leiding te geven.

BEWUSTWORDING DOOR MIDDEL VAN KUNST: THEATER TEN DIENSTE VAN GENDERGELIJKHEID IN DE REGIO ORIENTAL, MAROKKO

Op 6 december 2024 trok het toneelstuk "Thuraya – Verhalen van vrouwen" in het Jeugdcentrum van Taourirt meer dan 120 deelnemers. Het stuk werd opgevoerd in het kader van de "16 dagen van activisme tegen gendergerelateerd geweld" en maakte deel uit van de grootschalige bewustmakingsacties die worden gepromoot door het Tamallouk II-programma (2022-2026), uitgevoerd door de vereniging Oujda Ain Ghazal 2000 en RCN G&D in de regio Oriental in Marokko.

Het stuk, dat tot stand kwam dankzij een samenwerking tussen de vereniging Moulouya voor vrouwen en kinderen in Taourirt en het theatergezelschap Comidrama, bracht **situaties op het toneel die geïnspireerd waren op echte gebeurtenissen** en die de realiteit weergeven van vrouwen die met verschillende vormen van geweld worden geconfronteerd. Het creatieproces was een gezamenlijke inspanning: het theatergezelschap Comidrama werkte nauw samen met het programmateam om de soorten geweld te definiëren die aan bod zouden komen en om participatieve methoden uit te testen. Een eerste voorstelling vond plaats in het noodopvangcentrum van Oujda, waar vrouwen die het slachtoffer waren van geweld hun feedback konden geven, wat zeer waardevol was voor het aanpassen van het stuk.

Via theater wordt een tweeledig doel nagestreefd: het bewustzijn over aanhoudende ongelijkheden vergroten en burgers informeren over hun rechten.

Door concrete situaties tot leven te brengen, wordt de voorstelling **een instrument voor volksonderwijs dat voor iedereen toegankelijk is**. Aansluitend op de voorstelling vond een interactief debat plaats onder leiding van het programmateam, waardoor het begrip van de juridische kwesties werd versterkt en een collectieve dialoog werd bevorderd. De spontane deelname van een basisschoolleerling, die een door haarzelf geschreven gedicht voordroeg, was een opvallend moment dat getuigde van de kracht van kunst om vaak verstomde stemmen te laten horen, en van de impact ervan als vector van emancipatie en krachtig instrument voor sociale verandering.

DOCUMENTATIECENTRUM

DOCUMENTATIE TER INSPIRATIE, BESCHIKBAAR VOOR HET GROTE PUBLIEK!

Het kenniscentrum van RCN G&D is sinds 2013 een **referentiepunt voor iedereen die zijn kennis wil verdiepen** over thema's die verband houden met dekolonisatieprocessen – van gedachten, interventies en recht – tot transitional justice, transformatieve rechtspraak, rechtssystemen in Sub-Sahara Afrika, herinneringseducatie over massamisdaden, of wereldburgerschapeducatie en solidariteit.

In 2024 hebben we 14 nieuwe werken aan onze collectie toegevoegd, die een aanvulling vormen op een gevarieerde documentatiecollectie met monografieën, verhalen, getuigenissen, romans, onderzoeken, historische boeken, dvd's, stripverhalen, audio-cd's en andere tijdschriften.

Bij onze aankopen zorgen we ervoor dat we een verscheidenheid aan contexten bestrijken, verbanden leggen met actuele ontwikkelingen en debatten in de academische en maatschappelijke wereld, en verschillende formaten aanbieden. Zo heeft iedereen toegang tot relevante bronnen die zijn afgestemd op zijn of haar behoeften.

Met inmiddels 318 boeken, tijdschriften en dvd's is het ons doel om iedereen toegang te bieden tot relevante en toegankelijke documentatie. De lijst met beschikbare bronnen is hier te raadplegen: www.libib.com/u/rcnjd. De voorwaarden voor raadpleging en uitleening staan vermeld op onze website: www.rcn-ong.be/notre-mediatheque-est-en-ligne/.

Nieuwe aanwinsten in 2024

De Coninck, F. (2022) *Conflit et diplomatie en Afrique centrale*, L'Harmattan
Deck Marsault, E. (2023) *Faire justice. Moralisme progressiste et pratiques punitives dans la lutte contre les violences sexistes*, La Fabrique
Simic, O. (2016) *Introduction to transitional justice*, Taylor & Francis
Gérard, I. (2023) *Conjonctures de l'Afrique centrale*, L'Harmattan
Sall, A. (2023) *Singularités juridiques africaines*, L'Harmattan
Kamanda, E. & Bohez, K. (2023) *Een verzwegen leven*, Vrijdag Uitgevers
Kamanda, E. & Bohez, K. (2023) *Une vie sous silence*, Racine
Morris, R. (2000) *Stories of transformative justice*, Canadian Scholars' Press
Hazan, P. (2022) *Négocier avec le diable*, Textuel
Dahan, P. (2016) *Diplomates. Dans le secret de la négociation*, CNRS
Vergès, F. (2023) *Programme de désordre absolu. Décoloniser le musée*, La Fabrique
Moubeke A Mboussi, P. (2024) *L'État et les coutumes au Cameroun, IXI-XXIe siècle*, L'Harmattan
Gensburger, S. & Lefranc, S. (2017) *À quoi servent les politiques de mémoire?*, Presses de Sciences Po.
Zehr, H. (2012) *La justice restaurative. Pour sortir des impasses de la logique punitive*, Labo et Fides

**GECERTIFICEERD CENTRUM
VOOR
HERINNERINGSOVERDRACHT**

Sinds 2009 wordt RCN G&D door de Fédération Wallonie-Bruxelles erkend als centrum met een label voor herinneringsoverdracht.

Onze activiteiten sluiten volledig aan bij de doelstellingen en actielijnen van het decreet betreffende de herinneringsoverdracht aan genocide, misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en verzetsdaden of verzetsbewegingen tegen de regimes die deze misdaden hebben begaan. Deze erkenning en de daaruit voortvloeiende vereisten maken het mogelijk om onze doelgroep in België relevante en kwalitatief hoogstaande activiteiten op dit gebied te garanderen.

FINANCIËLE REKENINGEN EN PARTNERS

Het financiële volume van onze activiteiten blijft in 2024 perfect stabiel met een bedrag van 3.893.000 euro ten opzichte van het voorgaande jaar (3.913.000 euro). Ondanks het einde van de financiering door de Zwitserse ontwikkelingssamenwerking in Rwanda, is de stabiliteit van ons financieel volume te verklaren door de uitvoering van grote meerjarenprojecten die worden gefinancierd door de Belgische ontwikkelingssamenwerking (DGD) in alle landen waar we actief zijn en door de Europese Unie (EU) in de Democratische Republiek Congo.

De DGD en de EU zijn dus ook dit jaar onze twee belangrijkste financiers. Het aandeel van de EU-financiering neemt aanzienlijk toe, van 35% in 2023 tot 41% in 2024. De financiering door de DGD blijft echter ruimschoots het grootste deel uitmaken van het budget en blijft stabiel op 56% van het jaarlijkse budget in 2024 (54% in 2023).

Andere kleinere financieringen vullen het vijfjarenprogramma van de DGD aan en vertegenwoordigen 3% van ons jaarlijkse budget.

Wat de geografische spreiding betreft, verklaart het einde van de financiering van de Zwitserse samenwerking in Rwanda de opvallende daling van het aandeel van onze activiteiten in Rwanda, dat daalt van 14% in 2023 tot 6% in 2024.

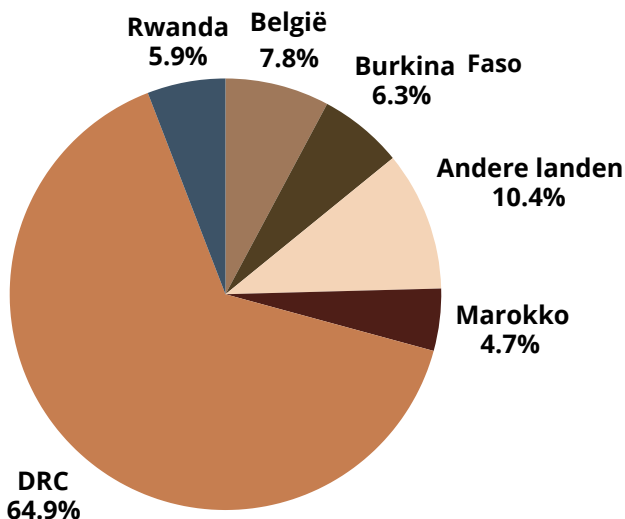
De Democratische Republiek Congo, waar de financiering van de EU zich concentreert, blijft groeien en vertegenwoordigt dit jaar 65% van het volume van onze activiteiten, tegenover 56% in 2023.

Het aandeel van de andere landen, België, Burkina Faso, Burundi en Marokko, blijft bescheiden en relatief stabiel.

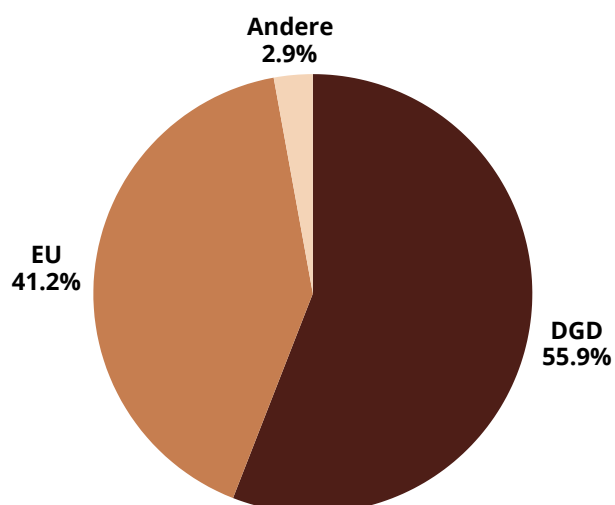
Het doel van RCN G&D blijft om zijn financieringsbronnen te diversifiëren en de verschillende landenprogramma's verder te ontwikkelen.

ACTIVITEITENVOLUME PER LAND IN 2024

België	304.016 €
Burkina Faso	246.169 €
Marokko	181.148 €
DRC	2.527.386 €
Rwanda	228.206 €
Andere landen	406.831 €
TOTAAL	3.893.756 €

FINANCIERINGSBRONNEN IN 2024

Belgische ontwikkelings-samenwerking (DGD)	2.177.513 €
Europese unie	1.604.941 €
Wallonie Bruxelles International	41.400 €
Fédération Wallonie-Bruxelles	13.395 €
Fonds Maribel	26.925 €
Brussels International	20.319 €
Franse ambassade	9.263 €
TOTAAL	3.893.756 €

ONS INTEGRITEITSBELEID

INTEGRITEIT STAAT CENTRAAL BIJ RCN G&D: EEN HERNIEUWDE VERBINTENIS

RCN G&D hanteert een strikt integriteitsbeleid dat een breed spectrum aan situaties bestrijkt, waaronder corruptie, machtsmisbruik, seksueel geweld en drugsgebruik. Ons doel is tweeledig: deze misstanden voorkomen en er doeltreffend op reageren. Daartoe beschikken we over mechanismen voor bewustmaking en dialoog die openstaan voor alle leden van de organisatie en onze partners.

Het jaar 2024 werd gekenmerkt door een intense activiteit van het integriteitsteam!

- **Een nieuw integriteitsteam** | In 2024 heeft RCN G&D zijn team vernieuwd, bestaande uit een integriteitsverantwoordelijke, die tevens klachtenbeheerder is, een integriteitsadviseur en een plaatsvervangend klachtenbeheerder. Deze personen hebben het hele jaar door specifieke opleidingen gevolgd bij ACODEV om meldingen optimaal te kunnen behandelen en vragen over integriteit binnen de organisatie te kunnen beantwoorden.
- **Een herbevestigd integriteitsbeleid en bijgewerkte tools** | Met het oog op voortdurende verbetering hebben we ons integriteitsbeleid en de procedure voor het melden en behandelen van klachten herzien. Dankzij deze update konden we onze processen aanpassen aan de nieuwe realiteit van de organisatie. Enkele van de aanpassingen zijn:
 1. Een betere centralisatie van de mechanismen voor klachtenbeheer, in overeenstemming met de evolutie van onze structuur.
 2. Een update van het inclusief schrijven, om de samenhang met ons genderbeleid te waarborgen.
 3. Een betere afstemming tussen het integriteitsbeleid en de meldingsprocedures.
- **Een bewustmakingsworkshop voor ons hele team** | Om ervoor te zorgen dat iedereen goed vertrouwd raakt met deze nieuwe tools, werd er een interne workshop van een halve dag georganiseerd voor alle medewerkers en het bestuursorgaan.

Een toegankelijk en vertrouwelijk meldingsmechanisme

We moedigen iedereen die betrokken is bij RCN G&D aan om elke situatie te melden die in strijd is met onze integriteitsprincipes. Hiervoor zijn twee kanalen beschikbaar:

- conseil-integrite@rcn-ong.be voor alle verzoeken om informatie of verduidelijking over verdachte praktijken.
- alerte@rcn-ong.be voor alle officiële meldingen.

In 2024 werd geen enkele melding via dit systeem gedaan, wat ons ertoe aanzet onze bewustmakingsinspanningen voort te zetten en de toegankelijkheid van onze doorverwijzingsmechanismen te waarborgen.

Integriteit en vertrouwen: een voortdurende verbintenis

Door onze maatregelen te versterken en onze teams en partners voortdurend bewust te maken, bevestigen we onze vastberadenheid om een respectvolle en veilige werkomgeving voor iedereen te behouden. Dit werk draagt ook bij aan het vertrouwen dat onze begunstigden, donateurs en financiers in ons stellen. Onze inzet houdt hier niet op: we blijven onze maatregelen evalueren en aanpassen, zodat ze relevant en doeltreffend blijven voor de uitdagingen van vandaag en morgen.

STEUN RCN G&D!

Om de samenlevingen waarin we actief zijn te ondersteunen bij het waarborgen van meer democratie binnen hun instellingen en het beschermen van de fundamentele rechten van burgers, en in het bijzonder hun recht op gerechtigheid, hebben we uw hulp nodig.

Er bestaat geen samenleving zonder rechtvaardigheid.

Om te kunnen functioneren en haar rol binnen samenlevingen te kunnen vervullen, moet justitie worden aangepast aan de behoeften en realiteiten van elke gemeenschap en elke context.

Daarom zetten we ons in voor een constructieve dialoog over hervormingen en veranderingen in de praktijken van actoren in de rechtspraak en ondersteunen we activisten en organisaties in het veld, zodat zij burgers in staat stellen hun rechten te verdedigen en actief deel te nemen aan de opbouw van een rechtvaardigere en eerlijkere samenleving.

Waarom RCN G&D steunen?

- Samen met onze partners uit het maatschappelijk middenveld spelen we een voortrekkersrol in de transformatie van rechtssystemen en conflictpreventie.
- Ons werk heeft een directe impact op het leven van duizenden mensen, met name slachtoffers van massale misdaden, landconflicten, seksueel geweld of misbruik door politie en justitie.

Doneren aan RCN G&D, dat betekent:

- Investeren in duurzame oplossingen om conflicten op te lossen en verzoening te bevorderen: wij geloven sterk in de kracht van dialoog en in de mobilisatie van alle actoren die integer zijn en de mensenrechten respecteren;
- Deelnemen aan deze collectieve inspanning voor rechtvaardigere, vreedzamere samenlevingen die de fundamentele rechten van elk individu respecteren;
- Bijdragen aan het creëren van een wereld waarin gerechtigheid geen voorrecht is dat voorbehouden is aan enkelen, maar een grondrecht voor iedereen.

RCN G&D is lid van Ethische Fondsenwerving vzw (RE-EF) !

Dit label weerspiegelt ons streven naar een ethische, transparante en duurzame fondsenwerving.

Ethiek, transparantie en goed bestuur: een garantie voor het vertrouwen van onze donors

RE-EF wil het vertrouwen van de Belgische burgers in de kwaliteit van fondsenwervingspraktijken versterken. Dit label getuigt van onze wil om de hoogste normen na te leven op het vlak van financieel beheer, ethisch beheer van giften en communicatie met onze achterban. Door ons bij dit netwerk aan te sluiten, verbinden we ons er samen met andere Belgische organisaties toe om de rechten van donateurs te verdedigen – met name hun recht op duidelijke informatie over het gebruik van hun donaties – en het vertrouwen van het publiek in de non-profitsector te versterken.

Een aanpak die aansluit bij onze waarden

Het lidmaatschap van RE-EF sluit naadloos aan bij onze visie: integriteit moet ten grondslag liggen aan al onze activiteiten, ook die op het gebied van financiering.

Om een gift te doen

IBAN : BE59 7320 3872 9626

BIC : CREGBEBB

Communicatie: « don »

Deze giften zijn fiscaal aftrekbaar vanaf € 40 per jaar. RCN G&D is erkend voor de fiscale aftrekbaarheid van giften (akkoord van de FOD Financiën).

Verantwoordelijke uitgever

Joël Phalip, Algemeen Coördinator

Redactie

L'équipe de RCN Justice & Démocratie

Lay-out

Noémie Martin

Vertaling naar het Nederlands

Loredana Alen

Drukwerk

Media Process,
op gerecycleerd papier.

© **Credits omslagfoto:** Caroline Lessire. Genomen tijdens een dekoloniale rondleiding in het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren, met de deelnemers aan het certificaatprogramma Transitional Justice.

rcn **Gerechtigheid & Democratie**

Adolphe Maxlaan, 13/17
1000 Brussel
Tel. : (+32) 2 347 02 70
Mail : info@rcn-ong.be
Website : www.rcn-ong.be

